

Resultaten BMP–Z in Twente 2020

Peter van den Akker

Hoe is het in 2020 met onze schaarse en zeldzame broedvogels gegaan? Wat zijn de belangrijkste stijgers en dalers qua aantallen? Met dit overzicht probeer ik u zo goed mogelijk te informeren over de ontwikkelingen in het broedseizoen 2020. Het overzicht heb ik kunnen maken dankzij de inspanningen van vele tientallen waarnemers die gegevens hebben ingestuurd, waarvoor uiteraard heel veel dank. Tevens zitten in dit overzicht gegevens verwerkt uit een aantal monitoringen:

- ‘Broedvogel Monitoring Projecten’ (telgebied Losser, Inundatiegebied Woolde, Dakhorst/Doorbraak, Witte veen (deelgebied Markslag) en de Engbertsdijksvenen),
- Eenmalige broedvogelkarteringen in delen van landgoed Singraven en Zenderen-Noord,
- Uilenwerkgroepen Wierden, Losser, Haakbergen, Rijssen en Hof van Twente,
- het beekvogelproject van de Twentse Vogelwerkgroep.

Gebruik waarneming.nl goed!

Bij gebruik van waarneming.nl voor invoer van broedvogelterritoria is het belangrijk om uw waarnemingen goed en volledig in te voeren, anders kunnen deze niet worden gebruikt. Daarom vraag ik aandacht voor de volgende punten:

- corrigeer bij het invoeren uw positie in die waar u de vogel hebt waargenomen, anders is de waarneming niet optimaal bruikbaar om het aantal territoria te bepalen (ik zie nu veel waarnemingen op wegen of paden),
 - kies onder de categorie gedrag de juiste broedcode; zingende of baltsende vogels die zijn ingevoerd als ‘ter plaatse aanwezig’ komen niet in database van Sovon en worden dus niet gebruikt voor het bepalen van het aantal territoria,
 - indien u een soort of de locatie geheim wilt houden, kan dit door te kiezen voor embargo (soort blijft geheim) of vervagen van de waarneming (locatie blijft geheim).
-

Grote Canadese Gans (2020: 1)

Er zijn aanvankelijk op 4 plaatsen in Twente paartjes gemeld, alleen in het Witte veen kon 1 paar als territorium worden geteld. Hier werd succesvol gebroed.

Brandgans (2020: 20)

Deze van origine arctische gans begon rond 1990 in Nederland te broeden en is daarna landelijk enorm in aantal toegenomen. In Twente broedt de Brandgans op (stads)vijvers, bij zandwinplassen en in natte natuurgebieden. In 2020 zijn ze gemeld uit het Weusthagpark Hengelo 5 terr, Dakhorst 5 terr, Engbertsdijksvenen 1 terr, Lage Veld 1 terr, Inundatiegebied Woolde 5 terr en Zenderen Noord 2 terr. Er kwamen geen meldingen van de vijvers Stroinkslanden Enschede en van de landgoederen Enschede-zuid. De totale Twentse populatie kan nog wel 2x groter zijn dan het getelde aantal. Opmerkelijk is dat het aantal in de Engbertsdijksvenen juist sterk is afgenomen; in 2012 werden hier nog 28 paartjes vastgesteld welke daarna vrijwel verdwenen.

Mandarijneend (2020: 2)

Deze kleine exoot uit Azië broedt in boomholten in oude loofbossen nabij water. De territoria zijn vastgesteld in het Nijreesbos bij Almelo en langs de Dinkel bij Lossler. Door de onvolledigheid van het onderzoek voor deze soort zullen her en der paartjes zijn gemist.

Geoorde Fuut (2020: 4)

In 2003 piekte het aantal Geoorde Futen in Twente met 33 paar die allemaal broedden in de Engbertsdijksvenen. Daarna zagen we hier een geleidelijke afname veroorzaakt door eenzelfde afname van broedende Kokmeeuwen. De Geoorde Fuut broedt namelijk graag in kolonies Kokmeeuwen! In 2020 zijn 3 territoria waargenomen in de Engbertsdijksvenen (hier waren ook weer broedende Kokmeeuwen aanwezig) en 1 territorium in het Kristalbad te Hengelo. Alleen in dit laatste gebied zijn jonge vogels gezien.

Ooievaar (2020: 22)

De Ooievaar breidt zich vanaf 2015 snel uit; in 2020 zijn 22 territoria geteld hetgeen een stabilisatie is t.o.v. 2019. Er zaten 17 territoria in het Dinkeldal en 5 elders in Twente (2x Doorbraak). In het Dinkeldal zitten de nesten soms slechts enkele 100-en meters uit elkaar. Het is dus zaak om de nesten op de juiste locatie in te voeren om telfouten te voorkomen. De vraag is of er elders in Twente broedgevallen zijn gemist?

Steppenkiekendief (2020: 0)

In de Engbertsdijksvenen zijn in mei op enkele datums solitaire vogels gezien en op 22 mei is een baltsend paartje waargenomen. Dit betrof zeer waarschijnlijk een 2-de kalenderjaar man met (onvolwassen?) vrouw. De vogels vlogen vanaf hun slaappleaats in oostelijke richting het gebied uit en begonnen boven het agrarisch gebied te baltsen. Het mannetje maakte een golvende duikvlucht waarbij de neergaande vlucht steeds richting vrouw ging. De vogels bleven niet in de omgeving hangen maar vlogen verder van het gebied weg. De dagen hierna is deze omgeving gecontroleerd, maar helaas zonder vervolg waarnemingen.

Grauwe kiekendief (2020: 1)

In het natuurgebied Ottershagen broedde een paartje waarvan 3 jongen zijn geringd (zie het verslag van Robert Westerhof in *Ficedula* 1, 2021). De jongen zijn uitgevlogen en het laatst gezien op 16 augustus. Het vorige broedgeval in Overijssel dateerde uit 2011 en zat langs de Rauwbloksweg te Kloosterhaar. Het mannetje van het broedpaar is in 2019 geringd als nestjong te Noordbroek in Groningen en begon dus al op 1 jarige leeftijd te broeden.

Rode Wouw (2020: 3)

In 2020 zijn 3 broedgevallen geconstateerd (zie *Takkeling* 2021 blz 61-72); van een paar in het Lutterzand vlogen 2 jongen uit, er werd gebroed op SIngraven en westelijk van Goor. Daarnaast zat er een territorium op Boerskotten. Hier is een paartje gezien dat met nestmateriaal sleepte, maar helaas zijn hierna geen waarnemingen meer op deze locatie gedaan.

Kraanvogel (2020: 6)

Van de 6 territoria zat er in 1 in een nieuw gebied, namelijk Punthuizen. Dit broedsel is vlak voor het uitkomen mislukt. Alleen in het Wierdense veld was een paar succesvol. In het Haaksbergerveen zijn wel jongen gezien bij 1 van de 3 aanwezige paren (maar niet vliegvlug geworden) en ook in de Engbertsdijksvenen is geen reproductie gezien (1 paar waarvan broedsel in de eifase moet zijn mislukt). Met dit aantal zet de toename in onze regio door; niet eerder werden 6 broedparen gemeld.

Kleine Plevier (2020: 21)

De Kleine Plevier is een pioniersoort van brake terreinen met schaarse vegetatie. Er zijn onder andere territoria gemeld uit de volgende gebieden: Domelaar (5), Engbertsdijksvenen (4), telgebied Losser (4) en Retentiegebied Woolde (2). De totale Twentse populatie wordt geschat op 35-40 paar.

Oeverloper (2020: 1)

Op de zandwinplas de Domelaar bij Markelo werd op meerdere datums een paartje gezien met balts, paringen en later ook alarmerend. Vermoedelijk is hier succesvol gebroed. Langs de plas zijn fraaie zandstranden met pioniervegetaties aanwezig en wilgenstruweel.

Oehoe (2020: 3)

De Oehoe breidt haar verspreidingsgebied vanuit Duitsland naar het westen uit. Vanaf 2012 zit er een territorium van deze machtige uil op de Boeldershoek bij Hengelo. De laatste jaren worden op meer plaatsen in Twente Oehoes waargenomen; havengebied Enschede, omgeving Singraven, omgeving vliegveld Twente, Wiene-Zeldam en Elhorst bij Zenderen. Het kan haast niet anders dat er meer territoria in Twente zitten dan nu gevonden. In 2020 zijn op 2 plaatsen jongen uitgevlogen en is op 1 plaats balts waargenomen.

Nachtzwaluw (2020: 107)

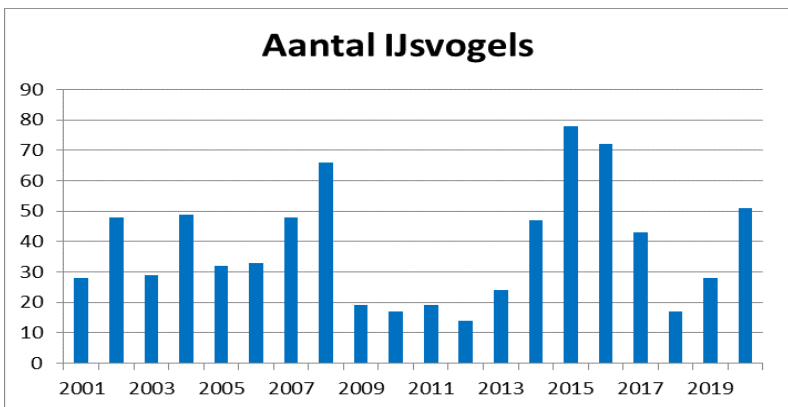
Net als in 2019 is de Nachtzwaluw in 2020 redelijk compleet geteld; bijna alle grotere heide- en veengebieden zijn goed uitgekamd. In de Engbertsdijksvenen werden 40 territoria vastgesteld, het aantal neemt in dat gebied nog steeds toe.

IJsvogel (2020: 51)

De IJsvogel heeft het moeilijk gehad in de droge zomers van 2018 en 2019 met op diverse plaatsen droogvallende beken en dus voedselgebrek in het broedseizoen. Toch moet er in 2019 voldoende broedresultaat zijn geboekt gezien de toename tot 51 territoria in 2020. Daarmee was 2020 geen top- maar wel een behoorlijk goed jaar (zie figuur). De IJsvogel laat daarmee goed zien hoe snel de populatie kan herstellen na een winter met koude periodes. De beken met de grootste aantallen waren: Dinkel (8), Regge (5) en Diepenheimse Molenbeek (3). Helaas zijn in 2020 de beken op het landgoed Twickel minder goed onderzocht.

Juvenile Ijsvogel (witte snavelpunt) Bolscherbeek (foto: Han Roordink)

Draaihals (2020: 5)

De soort wordt tegenwoordig jaarlijks in Twente vastgesteld, maar zekere broedgevallen worden zelden gevonden. Territoria blijven beperkt tot zingende vogels in de maanden mei en juni en dit betroffen in 2020 de volgende plaatsen: Engbertsdijksvenen (27 april zang en gefotografeerd in mei), Wierdense veld (6 mei), Bornsche veld (19 mei), omgeving Tubbergen (15 mei) en Singraven (24 juni).

Middelste Bonte Specht (2020: 386)

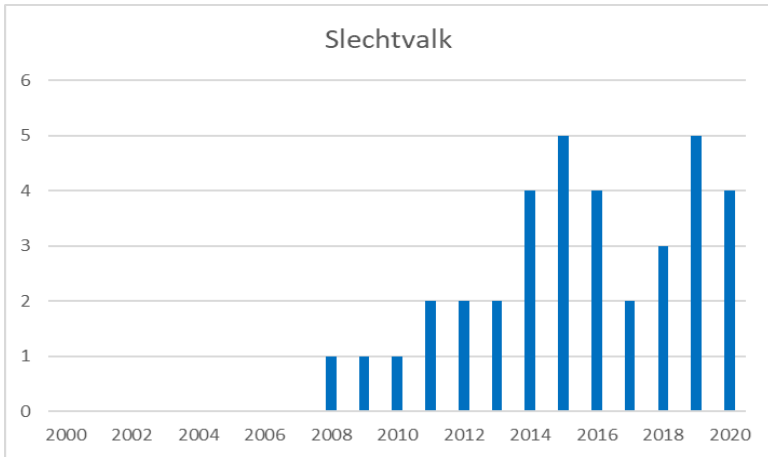
De aantallen Middelste Bonte Spechten overtroffen alle voorgaande jaren met 386 territoria. Ben Hulsebos heeft hierover verslag gedaan in Flcedula 4 van 2020. In 2021 coördineert Ben de Mibo voor het laatst. Dankzij zijn inspanningen is de kolonisatie van Twente sinds 2005 prachtig gedocumenteerd.

Slechtvalk (2020: 4)

Het lijkt er op dat het aantal Slechtvalken in Twente niet goed uit de verf komt, het aantal gevonden broedgevallen schommelt (zie figuur). Waarschijnlijk worden broedgevallen gemist in het overzicht. Het paar op de voormalige zendmast bij Markelo wordt goed gevolgd (jaarlijks worden hier de jongen geringd, ook in 2020). Slechtvalken in Twente worden vooral gevonden op hoge gebouwen en in steden: binnenstad van Almelo (2020), watertoren Vriezenveen, Plechelmuskerk Oldenzaal (2020), Westermaat Hengelo (2020), Boeldershoek en centrum Enschede. Gevonden territoria in het landelijk gebied zijn naast Markelo alleen Saasveld.

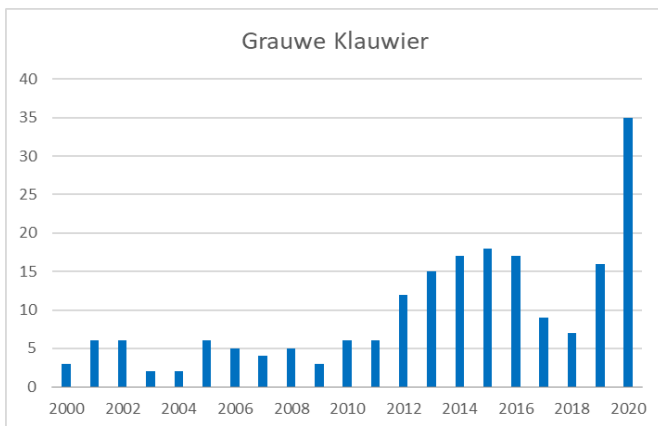

Jan Meijerink tijdens nestcontrole op 6 april te Markelo (foto: Ineke Kerkhoff)

Grauwe Klauwier (2020: 35)

De Grauwe Klauwier herstelde zich in 2019 al mooi van 2 slechte jaren (2017 en 2018). In 2020 explodeerde het aantal tot 35 territoria (zie figuur). Net als anders werden veel paartjes gevonden in onze veengebieden: Engbertsdijksvenen (6), Haaksbergerveen (4), Wierdense veld (2) en Aamsveen (2). In de gemeente Losser werden maar liefst 12 territoria gevonden. Rudi Lanjouw deed hiervan verslag in Ficedula 1 (2021). De overige paartjes zaten op kleine heideterreinen elders. De toename in Twente staat niet op zichzelf, overal in Nederland deed de soort het goed.

Raaf (2020: 8)

De Raaf is een lastige soort om te karteren door de grote territoria en haar heimelijke gedrag in de omgeving van een nest. De datumgrenzen van de soort zijn 15 feb – 31 mei en als fusieafstand wordt 1500 m gehanteerd. Om waarnemingen als een territorium te kunnen tellen zijn minimaal 2 waarnemingen van een paar of een baltsende vogel nodig tussen de datumgrenzen. Als waarnemingen verder dan 1500 m uit elkaar liggen worden deze niet tot hetzelfde territorium gerekend.

Gebied	2018	2019	2020
Engbertsdijksvenen	1	1	1
Wierdense veld	1	1	1
Borkeld	1	1	1
Aamsveen			1
Haaksbergerveen	1	1	1
Bergvennen		1	
Landgoed Nijenhuis			1
Beuninger Achterveld	1		1
Oldenzaalse stuwwal	1		1
Ootmarsumse stuwwal	1	1	
Totaal	7	6	8

In bovenstaande tabel zijn de territoria van de afgelopen 3 jaar verzameld; de opgenomen gebieden zijn centraal gelegen in een ruimere omgeving waar de vogels zich ophielden. Zo hebben de vogels uit de Engbertsdijksvenen een activiteitsgebied waarin ook het Veenschap en de bossen bij Bruinehaar vallen; een gebied waarvan de uiteinden wel 6 km uit elkaar liggen! Op de Borkeld zijn veel waarnemingen gedaan waarvan avimap wel 3 territoria maakt. Ik heb deze echter geïnterpreteerd als 1 paar dat een groot deel van de Borkeld gebruikte.

De Raaf broedt vanaf het vierde levensjaar en graag in oude dennenbossen, in 2020 zijn voor zover mij bekend in Twente geen nesten gevonden. Het is goed mogelijk dat een deel van de opgevoerde territoria in de tabel bestonden uit nog niet geslachtsrijpe onvolwassen vogels.

Het eerste territorium in Twente werd in 1997 vastgesteld op de Borkeld, vanaf 2013 is het aantal toegenomen en heeft de Raaf “de wind in de rug”. Ook in het

laagland van Duitsland heeft de Raaf de afgelopen 25 jaar veel nieuw broedgebied veroverd.

Grote Karekiet (2020: 2)

Alhoewel deze soort landelijk in aantal afneemt, worden in onze regio de laatste jaren territoria vastgesteld. In 2020 was dit langs het Almelo-Nordhornkanaal (16 mei – 9 juni, paartje met nestbouw) en nabij de Grolsch veste te Enschede in een sloot langs de rioolwaterzuivering (zingend tussen 30 april en 17 mei). Op een derde locatie was het aantal waarnemingen onvoldoende om hier een territorium aan toe te kennen (Kristalbad).

Kortsnavelboomkruiper (2020: 17)

In 2020 werd 1 territorium meer vastgesteld dan in 2019 (toen 16). De Kortsnavel wordt in een beperkt aantal gebieden gevonden op de Oldenzaalse stuwwal. In 2020 10 territoria binnen de Gemeente Losser en 7 hier buiten rond Oldenzaal (Hulsbeek, Lonnekerberg en het Holthuis). Het aantal lijkt redelijk stabiel. Het hogere aantal in 2018 (23 terr) was te wijten aan extra broedvogel-karteringen in dat jaar buiten de genoemde stuwwal.

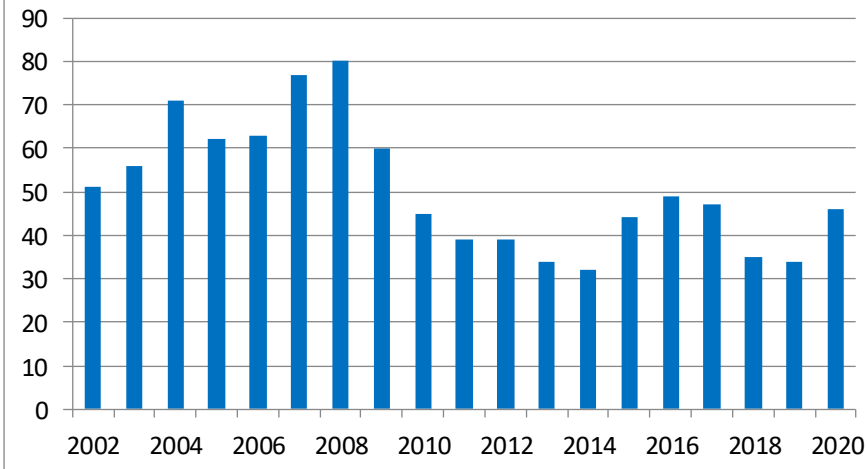
Paapje (2020: 2)

In 2020 werden 2 territoria gevonden en wel in de Engbertsdijksvenen. Het ging om zingende mannetjes, er is geen broedsucces vastgesteld.

Grote Gele Kwikstaart (2020: 46)

De Grote Gele Kwikstaart liet eindelijk weer eens een goed herstel zien; namelijk een toename van 35%. De belangrijkste beken waren: Dinkel (24 terr), Diepenheimse molenbeek (3 terr), Twickelervaart en Buurserbeek (beiden 2 terr). Langs de Regge worden nooit veel territoria vastgesteld, in 2020 1 (te weinig dynamiek en geen droogvallende oevers?). Met name het aantal langs de Dinkel nam in 2020 fors toe van 16 terr (2019) tot 24 terr. Met de 46 terr was 2020 een gemiddeld jaar. Het herstel van de populatie na een aantal koude winters vanaf 2008 verloopt zeer moeizaam in vergelijking tot het eerste decennium van deze eeuw. Het hoge niveau van 2008 wordt al ruim 10 jaar niet meer gehaald; een lage jagenproductie in Twente lijkt hiervan de oorzaak.

Aantal Grote Gele Kwikstaarten

Hoe kunt u helpen dit overzicht nog beter en completer te maken?

Mist u broedgevallen of territoria uit 2020 van de besproken soorten dan stel ik het zeer op prijs deze alsnog te mogen ontvangen. U kunt mij bereiken op Lsb.twente@sovon.nl of akkervanden@yahoo.com.

Bent u nog geen waarnemer bij Sovon maar wilt u meedoen aan projecten, dan kunt u zich aanmelden via www.sovon.nl en een waarnemerscode aanvragen. Na ontvangst kunt u gegevens invoeren via het invoerportal op de sovon-site.

Peter van den Akker, Districtscoördinator Sovon Twente

Lsb.twente@sovon.nl of akkervanden@yahoo.com.
